

Hadi Amerika'ya gidelim! mi?

Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan

Tıp eğitimini Hacettepe ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde tamamladı. 2015-2022 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurulu Üyesi; 2021-2024 yılları arasında Washington Eğitim Müşaviri olarak görev yaptı. Eğitim ve bilim diploması alanında faaliyetlerde bulundu. 2025 Ocak ayından itibaren Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

“Hocam ben Amerika'ya gelmek istiyorum, nereye gelebilirim, burs bulabilir miyim?”

Hangi alanda çalışmak istiyorsunuz? Hedefiniz tam olarak nedir? Bazen gözlerde kocaman bir ST elevasyonu, enerji dolu bir fibrilasyon, bazen asistoli... Hepsisi de muteber. Ancak ihtiyaç duydukları yanıtlar farklı.

Hedefi çok net olup ilgilenmediği alanlarda araştırma yapmış, alternatifler hakkında bilgi almaya çalışan gençlerimiz, araştırmacılarımız kadar, sadece genel bir deneyim için yurt dışına çıkmak isteyenlerin sayısı da az değil. Ancak iki grubun yönlendirme ve destek ihtiyacı farklı. Akademik olarak ne aradığını bilen, hedeflerini netleştirmiş bireyler, araştırma merkezlerinin bulunduğu eyaletler, olanaklar ve sosyal çevreye dair bilgi ve görüş ihtiyacı duyarlar. Sadece yurt dışı deneyimlemek isteyen öğrenciler ve araştırmacılar da bilgi görgü arttırmak için arayış içinde olabilirler. Bu kişilerin eğitim, araştırma ve akademik alternatifler hakkında okuma ve araştırma yaptıktan sonra görüş almaları ve planlarını netleştirmeleri gerekir. Aksi takdirde maalesef maddi ve manevi kayıplarla karşılaşabilmektedir.

Amerika'da Yükseköğretim Neden Farklı? Ordo Ab Chao...

Ülkemizdeki ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile yakın coğrafyamızdaki pek çok ülkenin eğitim sisteminde öğrencilere “çizilen” yollar ve seçenekler bellidir. Gençler bunlar üzerinden tercih yapar.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ise yatay ve dikey seçeneklerin bol olduğu bir sistem mevcuttur. ABD'de yükseköğretim için merkezi bir yerleştirme bulunmamaktadır. SAT (Scholastic Assessment Testing) veya ACT (American College Testing) sınav sonuçları, not ortalaması, başvuru metinleri, kişinin ailenin ilk jenerasyon üniversite öğrencisi olması, ders dışı aktiviteler, maddi durum, hatta anne veya babasının ilgili üniversiteden mezun olması gibi pek çok kriter öğrenci kabulünde göz önünde bulundurulmaktadır. Öğrencinin veya ailenin üniversite giderini karşılayıp karşılamayacağı kabulleri etkilemektedir. Tabii bu karışık sistem Asya ülkelerinden gelen tam puanlı başarılı öğrencilere kota konmasına, yahut daha düşük puanlı ancak anne veya babası ilgili üniversitenin mezunu olan öğrencilerin kolaylıkla kabulüne yol açabilmektedir. Ülkemizdeki sınav sistemi mevcut hâliyle eleştirilse de, objektif sınav sistemi sosyal devlet anlayışıyla, ülkenin her bir kesiminden, her aileden ve sosyoekonomik düzeyden öğrencinin ücretsiz eğitime erişimi için merkezi sınavlar, Cumhuriyet'in sağladığı çok kıymetli bir olanaktır. Tabii sınav sistemi objektifliğinin korunması kaydıyla iyileştirmelere açıktır.

ABD'deki yükseköğretim eko-sistemi için, sabit menü hatta a la carte yerine, her keseye uygun açık büfe- karışık dünya mutfağı olan bir restoran örnek verilebilir. Burada her keseye uygun gibi bütçeye dair cümlelerin geçmesi yadırganmasın. Sosyal devlet anlayışına sahip devletlerin yükseköğretim sistemlerinde, eğitimle paranın aynı cümlede geçmesinden çok haz edilmez. Hatta yükseköğretim için “sektör” kelimesinin bile kullanılması imtina edilir. Kapitalist sisteme sahip olan ABD'de ise “para” esasen önemli ve önceliklidir, her bütçeye uygun yükseköğretim olanağı mevcuttur. “Para konuşmanın ayıp olmadığı ülke”dir ABD. Neticede yüzde 100 kabul oranı olan yükseköğretim kurumları bulunmaktadır! Dört yıllık yükseköğretim kurumlarından devlet okullarının yüzde 28'inde, özel- kâr amacı gütmeyenlerin yüzde 14'ünde ve özel-kâr amaçlıların yüzde 68'inde herhangi bir başvuru kriteri yoktur. Ücreti ödeyen yerleşebilir ve bütçesine göre dersler alabilir. Yani ABD'de yükseköğretim kurumuna kabul alan her bir öğrenciyi Türkiye'deki sınavla yerleşen bir öğrenci gibi düşünmemek gerekir.

Mühendislik veya sağlık programları gibi doğrudan meslek icrasına izin

veren programlarda ise farklı kabul kriterleri belirlenmiştir. Ancak merkezi bir yerleştirme ve kabul sistemi bunlar için de yoktur. Yine de yerleştirmedeki bu çeşitliliğe rağmen, her diploma istihdama izin vermediğinden süreç kısmen kontrollüdür. Sistem mezuniyet sonrası zorunlu sınav ve sertifikasyon sistemiyle korunmaktadır. Tıp, hemşirelik, öğretmenlik, mimarlık gibi meslek icrasına izin veren program mezunları, sadece diploma alarak doğrudan mesleklerini yapamazlar.

ABD’de sadece üniversitelere kabuller değil, mezunların istihdam olanakları da farklıdır. Kapitalist sistemde federal devletin istihdam olanakları sınırlıdır, buna mukabil özel sektör imkânları çok çeşitlidir ve yükseköğretim maddi açıdan külfet getirdiğinden, programlar özelinde maliyet-etkinlikler sık sık tartışma konusu olmaktadır.

Yükseköğretime girişin de, mezunlarının yetkilerinin ve iş bulma olanaklarının da tamamen farklı olduğu iki sistem burada daha fazla tartışılmayacak, şimdilik eko-sistemlerin, süreç ve sonuçların değişkenliğine dair hususlara dikkat çekilmekle yetinilecektir.

Yurt Dışı Deneyimi Neden Önemli?

Uluslararası çalışmalar hem bireyler hem de kurumlar için artık bir seçenek değil gerekliliktir! Hem sağlık araştırmaları hem sağlık eğitimi hem de sağlık hizmet politikaları için elzem bir husustur.

Günümüzde dünya daha yuvarlak, hareketlilik çok daha yüksek. Erken davranan, atı alan Üsküdar’ı da, Tuna’yı da, Potomac’ı da geçiyor. Dünyadaki koşulları bilmeyen ve ön yargısıyla hareket edenler, konservatif yaklaşımlarıyla çevrelerine toksik ortamlar oluşturabiliyor. Akademik gelişimin yanı sıra öğrenciliğinden itibaren farklı kültürleri “ön yargısız” deneyimleyen kişilerin dünyaya bakışı daha geniş, sosyal çevreleriyle ilişkileri de daha iyi olabiliyor. Ancak kısa süreli kongre ve geziye giden kişilerin sürekli yurt dışı güzellemesi de, uzun dönem kalan, araştırma ve iş yapanların da bildiği üzere gerçekçi değildir. Akademisyenlerimizin yurt dışında “çalışma” deneyimine sahip olmalarının, bilgi ve görgü artışının yanı sıra bazı kurumlarımızda oluşturulan gereksiz toksik ortamların azalması ve iş odaklı yaklaşımların artması açısından da destekleyici olacağı kanaatindeyim.

Bu yazıda ağırlıklı olarak ABD ele alınacak olsa da yurt dışı dendiğinde sadece ABD ve AB algılanmamalıdır. Dünya genelinde eğitim ve araştırmada destinasyon olarak Çin ve Avustralya ivme kazanırken, Asya ve Kuzey Afrika’da iş birliği imkânları artmışken, ülkemizde maalesef eğitimde ve araştırmada kariyer yönlendirmelerini sadece ABD ve AB odaklı görüyoruz (Onların bir kısmı da gerçekçi değil, Hollywood filmlerinin ötesine geçen gerçekçi kariyer konuşmalarına nadiren rastlıyoruz.). Japonya’nın, Çin’in veya Umman’ın, Birleşik Arap Emirlikleri’nin sunduğu imkânlar da vardır; Kanada’nın, Avustralya’nın da...

Gitmeden Önce

Kendi alanını iyi okuyanlar, hangi alanda çalışmak ve ilerlemek istediğini bilenler açısından alternatifleri değerlendirmek ve araştırmak daha kolaydır. Ne istediğini bilmeyenleri ise biraz daha zorlu bir süreç beklemektedir. Önce geniş alanda okumaların yapılması, profesyonel alandan dernek ve öğrenci/akademisyen topluluklarının takip edilmesi, online toplantı katılımları hem potansiyellerin keşfedilmesi hem de hedefin netleştirilmesi için çok yararlı olacaktır. Bu şekilde eksikliklerin tespit edilerek gerekli temel

yetkinliklerin gitmeden önce kazanılması gerekmektedir. Öğretim üyelerinin fikirlerini almak yol gösterici olacaktır. Süreçte eksiklikler de, seçenekler de, en avantajlı destinasyonlar da kendini göstermeye başlayacaktır.

Yurt Dışı Eğitim Bursları

Tip mezunları için de yurt dışında yüksek lisans ve doktora yapma imkânı sunulsa da, lisansüstü öğrenim amacıyla yurt dışına gönderilecek öğrencilerin seçilmesi ve yerleştirilmesini sağlayan YLSY bursları tip öğrencileri tarafından çok bilinmemektedir. Tip mezunları için de yurt dışında yüksek lisans ve doktora yapma imkânı sunulmasına rağmen yurt dışına lisansüstü öğrenim görmek üzere gönderilecek öğrencileri seçme ve yerleştirme (YLSY) bursları tip öğrencileri tarafından çok bilinmemektedir. YLSY bursları, "Yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ile kamu kurum ve kuruluşlarının yetişmiş insan kaynağı ihtiyacını karşılanması amacıyla mecburi hizmet karşılığında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen yurt dışı lisansüstü öğrenim bursluluk programıdır (<https://yyegm.meb.gov.tr/>)."

Diğer bir imkân olan "Yabancı Hükümet Bursları" da tıp ve sağlık camiası tarafından çok bilinmemektedir. Bunlar diğer ülkelerin T.C. vatandaşı öğrencilere yönelik verdiği hükümet bursları ve özel burslardır. Millî Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü aracılığıyla duyurulmaktadır. Türkiye'de lise eğitimi tamamlayanlar gibi ABD'de veya başka bir ülkede lise mezunu olan T.C. vatandaşı öğrenciler de bu burslara başvurabilir. Lisans eğitiminin yanı sıra dil eğitimi veya lisansüstü eğitime yönelik burslar da mevcuttur (<https://abdigm.meb.gov.tr/www/burslar/kategori/9>).

ABD'de Araştırma Olanakları

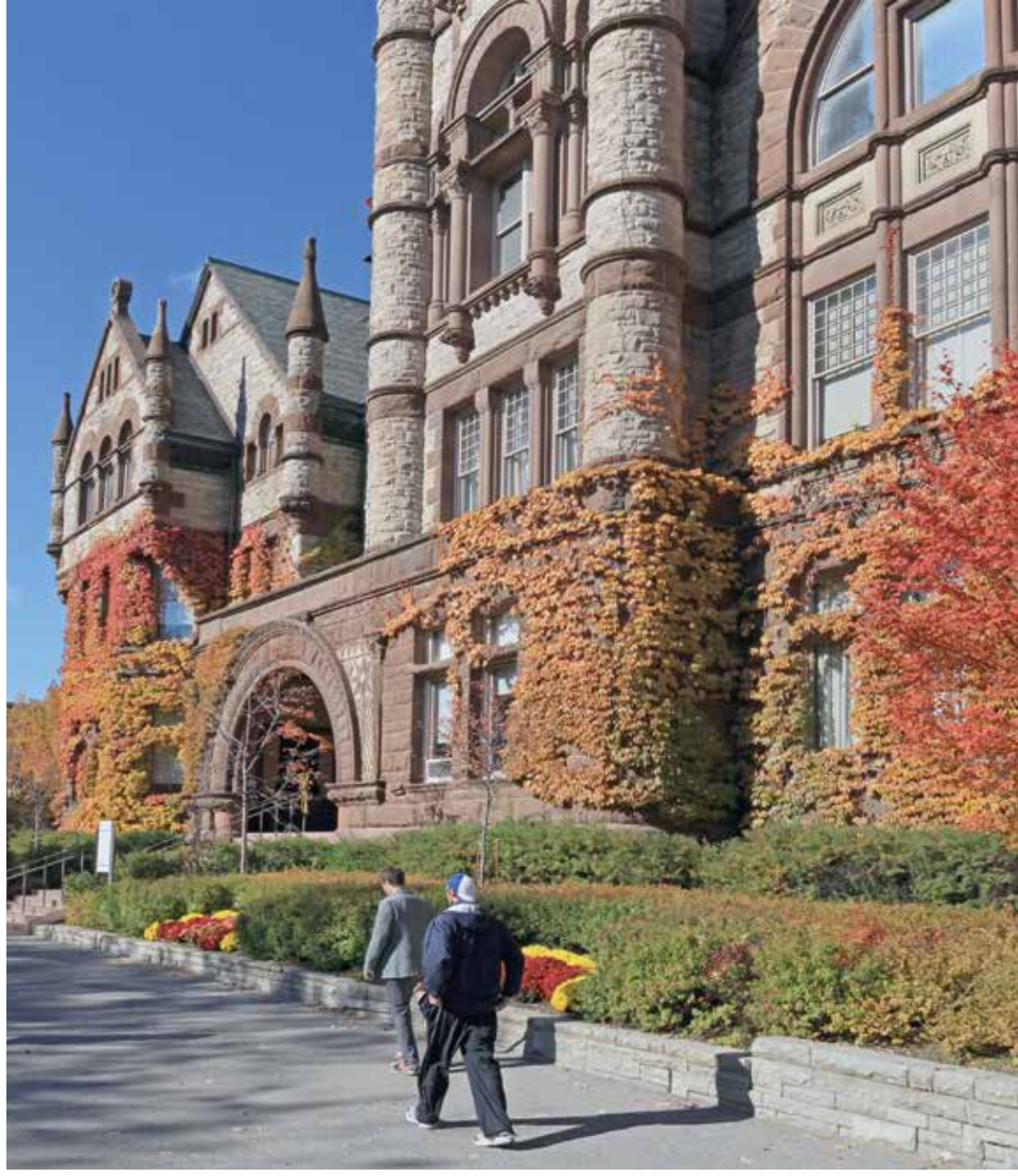
ABD, araştırma yapmak isteyenler için fırsatlar ülkesi olarak bilinir. Yalnızca bilimsel gelişim değil, aynı zamanda akademik iş birlikleri, uluslararası projeler ve kültürler arası etkileşimi de kapsayan proje başvuruları için çok daha fazla araştırma fonu bulmak mümkündür. Başta Ulusal Bilim Vakfı (NSF) ve Ulusal Sağlık Enstitüleri (NIH) olmak üzere birçok kurum, projelere maddi destek sağlamaktadır. Ancak vakit kaybını önlemek için projeye uygun doğru fon başvuruları için dikkatli olunmalıdır. Projenin

yenilikçi ve özgün olması, mevcut bilgiye katkı sağlaması ve bunu etraflıca ortaya koyması önemlidir. Bunlar klişe ve bilinen şeyler olarak görülebilir. Ancak özellikle sağlık alanındaki proje başvurularının, bilgi körlüğü ile yazılması ve beklenen çıktıların etraflıca ortaya konmadığında reddedildiği sık karşılaşılan bir durumdur. Dezavantajlı gruplara değinilmesi, gençler ve kadınlar için ek istihdam veya proje çıktısı beklentisi varsa başvuruda bahsedilmesi, göçmen araştırmacıların varlığı, kapsayıcılığın vurgulanması gibi konular kabul ihtimalini artırır. Bireysel başvurulardan ziyade farklı ülkelerdeki kurumlarla iş birliği ortaya konduğunda da fon bulma imkânı artmaktadır.

ABD Dış İşler Bakanlığı Eğitim ve Kültür İşleri Bürosu (<https://eca.state.gov/organizational-funding>), Eğitim Bakanlığı (<https://www.ed.gov/grants-and-programs>), Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ile hükümetin farklı kuruluşlarının fonları ve hibeleri bulunmaktadır. ABD Hükümeti ile çalışmak için tüm

kuruluşların bir DUNS (Data Universal Numbering System) kimlik numarası ve ABD merkezli olmayan kuruluşlar için bir NCAGE (NATO Ticari ve Kamu Kuruluş Kodu) kodu edinmesi, ayrıca ödül yönetim sistemi SAM'e kaydolunması gerekmektedir (grants.gov; sam.gov). SAM, ABD Hükümetinin hibeler, sözleşmeler ve iş birliği anlaşmaları süreçlerini yönetmek üzere hazırladığı bir portaldır. Bu sistemlere kayıt ücretsizdir.

Bireysel ve araştırma merkezleri özelinde bakıldığında ise Fulbright bursları (<https://www.fulbright.org.tr>) ve NIH Fogarty International (<https://www.fic.nih.gov/>) de ayrıntılı olarak incelenebilir. Tabii bunların yanı sıra Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından sağlanan burslar da mevcuttur. Hem araştırmacı olarak ABD'ye gitmek hem de Türkiye'ye araştırmacı davet etmek için ABD ve Türkiye'den burslar ve fonlara dair hazırladığımız bilgilendirme broşürüne de göz atılabilir (<https://tinyurl.com/2nzhxxt>).

Bilgilendirici toplantı videoları:

Türkiye'de ve Amerika'da Tıp Eğitimi ve Kariyeri <https://www.youtube.com/watch?v=98IAxrfKb5U&t=269s>;

STEM Alanlarında Kariyer Planlama, Araştırma ve İş Birliği İmkânları <https://www.youtube.com/watch?v=a3zqBe3zRw8&t=650s>;

Amerika'daki Araştırmacılara Türkiye'den ve Avrupa'dan Fonlar ve Burslar <https://www.youtube.com/watch?v=SBMgy6niZVQ&t=186s>.

Müşavirlik ve Ataşelikler

Bursiyer olmayıp kendi imkânlarıyla yurt dışına eğitim ve araştırma için çıkan öğrencilerimiz ve gençlerimiz de yurt dışına çıktıklarında ilgili ülkenin büyükelçiliğinde bulunan eğitim müşavirliği ve diğer başkonsolosluklardaki eğitim ataşelikleriyle irtibata geçebilir. ABD özelinde belirtmek gerekirse Washington DC Bölgesi'nde Vaşington Eğitim Müşavirliği, New York, Boston, Los Angeles, Houston ve Şikago'da ise Eğitim Ataşelikleri bulunmaktadır.

ABD'de Akıl ve Ruh Sağlığı Krizi

ABD'de eğitim ve araştırma nedeniyle uzun süreli bulunacak olan öğrenci ve araştırmacılarımızın dikkat etmesi gereken diğer bir husus akıl ve ruh sağlığıdır. Nitekim sosyal devlet anlayışından kapitalist sisteme geçiş, profesyonel çalışma hayatı ve yaşam şartları, Türkiye'ye olan uzaklık, maddi problemler ve stres, hazırlıklı olunmadığında akıl ve ruh sağlığı açısından ciddi problemlere sürükleyebilmektedir. Öğrencilerimizin saat farkı nedeniyle akşamları ailelerini arayamamaları bile yalnızlık hislerini arttırmakta, stres kaynağı olabilmektedir.

Akıl ve ruh sağlığı ile ilgili toplumsal kriz ve intiharlarda artış, ABD'de özellikle COVID-19 sonrası gündemdedir. NIH'in Akıl Sağlığı Enstitüsüne göre her beş Amerikalı'dan biri akıl sağlığıyla ilgili problem yaşamaktadır. Herhangi bir mental hastalık oranı tüm toplumda yüzde 23 iken ağır mental hastalık yüzde 6'dır (18-25 yaşda bu oran yüzde 11.6'dır; NIMH verileri). Yabancılar da, göçmenlerde bu oranlar çok daha yüksek olabilmektedir! Eğitim veya araştırma amacıyla ABD'ye giden öğrencilerimiz de bu ortamdan etkilenebilmektedir.

Gidilecek üniversite veya kurum bakılırken mutlak suretle bölgenin güvenlik durumu da gözden geçirilmelidir. Kaliforniya'da yılda ortalama 1.674 kişi silahlı saldırı sonucu ölmektedir, bu rakam New York için 506, Teksas için 1.758'dir (<https://everystat.org>). Her bir eyaletin ve şehrin kendi içerisinde güvenli bölgeleri bulunmaktadır. Kalınacak yer planlanırken güvenli bölgede olduğuna dikkat edilmesinde yarar vardır. ABD makamları ve emlak siteleri bölge güvenliği hakkında açık bilgi paylaşmaktadır.

Gitmek ve Dönmek

Gerek akademik hayatta gerekse iş hayatında dünyayı görmek, deneyimlemek, hem gitmek hem dönmek kazandırır. Dönmeyip uzun süre yurt dışında kalanların da Türkiye bağlantılarını, "network"ünü devam ettirmeleri kendilerine büyük yarar sağlamaktadır.

Yurt dışında farklı ülkelerdeki akademik ortamları öğrenciliğimden itibaren deneyimlememin bana çok şey kazandırdığını düşünürüm hep. Öğrencilerime de öneririm. Her zaman hem gitmeyi hem dönmeyi sevdim. Her bir destinasyon "yeni kazanımlar" barındırır. Her bir üniversitenin, hastanenin, araştırma merkezinin farklı bir koridor kültürü vardır. Bu sayede kendi şartlarınızı da daha iyi değerlendirme fırsatı yakalamış oluyorsunuz. Ancak tek bir merkez ve tek bir ülke üzerinden yurt dışında eğitim ve araştırmaya dair geniş bir deneyim elde edilemeyeceğini bilmek lazım. Tek bir kişinin 20 yıl boyunca aynı merkezde çalıştığında vereceği danışmanlık ve bilgi sadece o kurumu ve çevreyi içerebilir. Bu yüzden alternatif fırsatları ve potansiyelleri de görebilmek, çalışma alanlarını tercih edebilmek adına öğrencilikten itibaren farklı merkezlerde bulunmanın yararı vardır.

Akademik bir fırsat bulup gidilmeden önce de derin okumalar yapılmalıdır. Alandan uluslararası araştırmacılar, akademisyenlerle düzenlenen webinarlara, online konferanslara katılınması bile yararlıdır. Düşünce tarzı ve konulara yaklaşımı deneyimlemeye imkân tanır. LinkedIn gibi akademik sosyal mecralardan da temaslar kurulabilir. Gitmeden önce Türkiye'de iken, yabancı dilde mutlaka belli bir seviyeye gelinmelidir. Aksi takdirde yurt dışında bir zaman kaybı da yaşanmaktadır. Öğrencilerimizin sosyal ve kültürel farklılıklara aşına olduktan sonra ilerleyen dönemde uzmanlıkta ve

akademisyenlikte de kazanımları çok daha farklı olmaktadır.

Sonuç olarak hem önceki deneyimlerimden hem de Washington DC'de müşavirlik yaptığım dönemden öğrencilerin ve genç araştırmacıların akademik seçeneklere odaklanırken sosyal, kültürel ve ekonomik gerçekliklere çok da hazır olmadan yurt dışına çıktıklarına çok şahit oldum. Amerika fırsatlar ülkesi olarak bilinir ancak ülkemizden ve Avrupa ülkelerinden daha farklı bir akademik ve sosyal eko-sisteme sahiptir. Sosyal devlet anlayışı ile kapitalist sistem arasındaki farklılıklar, günlük yaşam da yansımaktadır. Yalnızlık, anavatana uzaklık, aşırı rekabet ortamı, maddi problemler ve akşamları saat farkı nedeniyle aileyle görüşememe öğrenciler ve genç araştırmacılar üzerinde stres yaratan faktörlerdendir. Sosyal şartlara hazırlıksız yakalan öğrencilerde bu durumlar akıl ve ruh sağlığı problemi oluşturabilirken, bilinçli ve hazırlıklı gelen öğrenciler süreci sorunsuz atlatabilmektedir. Gençlerimiz için psikiyatri hocalarımızla yaptığımız ardışık toplantılarda da, en baştan itibaren yalnız kalmamaya özen göstermenin, arkadaş ortamında bulunmaya dikkat etmenin ve sosyal faaliyetlere katılımın bu bağlamda destekleyici olduğu ön plana çıkmıştır. Genç akademisyenler ve araştırmacılar açısından da yurt dışına çıkmadan önce online konferanslara ve eğitimlere katılımın, hatta sosyal medya üzerinden araştırma gruplarına dâhil olmanın, akademik çevre oluşturma ve iş birliği imkânlarını artırdığını hatırlatmakta fayda vardır. Neticede başarı tesadüf değildir, dünyanın neresine giderseniz gidin emek ve hazırlık gerektirir.

Kaynaklar

Centers for Disease Control and Prevention. (2023). Youth Risk Behavior Survey data summary & trends report: 2013-2023. <https://www.cdc.gov/yrbbs/dstr/pdf/YRBS-2023-Data-Summary-Trend-Report.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2025).

Kocak Tufan, Z. (2024). Tools of science diplomacy in the triangle of researcher, fund provider, and bureaucracy: Observations from the United States and Türkiye. *Toplum, Eğitim ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 70-81.

Maddern, S. W. (2013). Melting pot theory. In *The encyclopedia of global human migration*. John Wiley & Sons, Inc. (Erişim Tarihi: 21.04.2025).

NASEM (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine). (n.d.). The Partnerships for Enhanced Engagement in Research (PEER): National academies, development, security and cooperation. https://sites.nationalacademies.org/PGA/PEER/PGA_167039 (Erişim Tarihi: 14.04.2025).

The National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (n.d.). <https://www.nationalacademies.org/> (Erişim Tarihi: 14.04.2025).